İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Konservatoryum
Conservatorium

Konservatoryum
Conservatorium,
CONS 2026, (Âşık Veysel Özel Sayısı): 298–305

https://doi.org/10.26650/CONS2026-1866370

Başvuru | Submitted 18.01.2026
Revizyon Talebi | Revision Requested 18.03.2026
Son Revizyon | Last Revision Received 03.04.2026
Kabul | Accepted 18.04.2026

Araştırma Makalesi | Research Article

Açık Erişim | Open Access

Âşık Veysel'in Şiirinde Felsefe: Anadolu Hümanizmi ve Transhümanizm

Philosophy in Âşık Veysel's Poetry: Anatolian Humanism and Transhumanism

Şahin Filiz [1]

[1] Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Antalya, Türkiye

Öz

Bu çalışma, Türk halk ozanlığı geleneğinin en güçlü figürlerinden biri olan Âşık Veysel'in (1894-1973) eserlerini, salt bir folklorik veri olmanın ötesinde, sistematik bir felsefi düşünüş biçimi olarak ele almaktadır. Makale, Veysel'in düşünce dünyasını "Anadolu Hümanizmi" olarak kavramsallaştırırken; çağdaş felsefi literatürdeki hümanizm, transhümanizm ve posthümanizm arasındaki gerilimleri temel analiz birimi olarak kabul eder. Veysel'in toprakla kurduğu ilişki, insanı doğanın efendisi kılan klasik hümanizmden ziyade, insan ile insan-dışı varlıklar arasındaki ontolojik sınırı muğlaklaştıran posthümanist bir zemine işaret eder. Ayrıca Cumhuriyet'in aydınlanma projesi, Avrupa-merkezci modele bir meydan okuma olarak post-kolonyal bir deneyim şeklinde okunmaktadır. Çalışma, transhümanizmin teknolojik "artırma" (augmentation) projesini Veysel'in manevi olgunlaşma önerisiyle karşılaştırarak; Haraway, Braidotti ve Hayles gibi kuramcıların posthümanist argümanlarının ozanın dizelerindeki izdüşümlerini kapsamlı bir biçimde analiz etmektedir.

Abstract

This study addresses the works of Âşık Veysel (1894-1973) beyond the traditional scope of folk minstrelsy, positioning them as a systematic philosophical mode of thought. While conceptualizing Veysel's worldview as "Anatolian Humanism," the article centers on the conceptual distinctions between humanism, transhumanism, and posthumanism. It is argued that Veysel's relationship with the "soil" (earth) does not reflect classical humanism, which establishes man as the master of nature; rather, it indicates a posthumanist ground that blurs the ontological boundaries between human and non-human entities. Furthermore, the enlightenment project of the Turkish Republic is interpreted as a post-colonial experience that challenges Eurocentric models of modernity. By contrasting transhumanism's project of technological "augmentation" with Veysel's proposal for spiritual and ethical maturation, this research analyzes the reflections of posthumanist arguments—propounded by theorists such as Haraway, Braidotti, and Hayles—within the poet's verses.

Anahtar Kelimeler Âşık Veysel · Anadolu Hümanizmi · Posthümanizm · Transhümanizm · Post-kolonyalizm · Türk Halk Müziği

Keywords Âşık Veysel · Anatolian Humanism · Posthumanism · Transhumanism · Post-colonialism · Turkish Folk Music

Atıf | Citation: Filiz, Ş. (2026). Âşık Veysel'in şiirinde felsefe: Anadolu hümanizmi ve transhümanizm. *Konservatoryum–Conservatorium*, (Âşık Veysel Özel Sayısı), 298-305. https://doi.org/10.26650/CONS2026-1866370

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2026. Filiz, Ş.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Şahin Filiz sfiliz @akdeniz.edu.tr

Extended Summary

Introduction and Aim

Âşık Veysel (1894-1973) is traditionally celebrated as a preeminent representative of the Turkish folk minstrelsy (*âşık*) tradition. However, reducing his legacy to a mere folkloric or musical practice overlooks the coherent and sophisticated philosophical system embedded within his poetry. This study aims to re-evaluate Veysel's worldview—commonly referred to as "Anatolian Humanism"—within the framework of contemporary philosophical discourses, namely Humanism, Transhumanism, and Posthumanism. Specifically, the study seeks to address a common conceptual confusion between humanism and posthumanism by arguing that Veysel's inclusive, egalitarian, and earth-centered thought aligns more closely with "Posthumanist" and "Post-colonial" theories than with classical Eurocentric Enlightenment Humanism.

Conceptual Framework: Humanism, Transhumanism, and Posthumanism

The theoretical foundation of this research is built upon the critical distinction between three modern paradigms. Classical Enlightenment Humanism established a hierarchical model that centered the rational, Eurocentric subject as the master of nature, thereby marginalizing "others" such as women, nature, and non-Western cultures. Transhumanism radicalizes this humanist project by utilizing biotechnology and AI to achieve a state of "augmented" biological superiority, which risks creating new forms of elitism and inequality. In contrast, Posthumanism—as theorized by Donna Haraway, Rosi Braidotti, and N. Katherine Hayles—rejects this hierarchical structure, advocating for a horizontal, egalitarian symbiosis between humans and non-human entities (nature, animals, technology). This study argues that Âşık Veysel's poetry constitutes an indigenous form of Posthumanism that anticipates these contemporary debates.

Analysis of the "Posthumanist" Ontology of Soil

A central focus of the study is the analysis of Veysel's iconic poem, *Kara Toprak* (Black Earth). Unlike the humanist perspective that treats the earth as a passive resource to be exploited, Veysel presents the soil as an active, forgiving, and creative "beloved" (*yâr*). This conceptualization corresponds to the posthumanist notion of "non-human agency." In Veysel's ontology, the human is not superior to the earth but is an integral part of its cyclical existence. By blurring the boundaries between the human subject and the natural object, Veysel offers a hybrid and egalitarian model of existence that directly opposes the anthropocentric pride of classical humanism.

The Republic as a Post-Colonial Experience

The research further interprets the enlightenment project of the Turkish Republic as a post-colonial challenge to Eurocentric hegemony. Through the lens of Gayatri Spivak's "subaltern" theory and Homi Bhabha's "hybridity," the study explores how Âşık Veysel—a peripheral, blind, and rural figure—emerged as a central philosophical voice. Veysel successfully synthesized universal rational values (science, secularism) with ancient Anatolian wisdom (*irfan*). This "Third Space" of enlightenment allowed for an inclusive nationalism that transcends ethnic and sectarian divisions, offering a cosmopolitan vision of humanity that defies Western colonial hierarchies.

Spiritual Augmentation vs. Technological Augmentation

Finally, the study contrasts the transhumanist project of biological "augmentation" with Veysel's proposal for spiritual and ethical maturation. While transhumanism seeks to "fix" biological limitations such as blindness through technology, Veysel utilizes his blindness as a gateway to the "eye of the heart" (*gönül gözü*), focusing on internal cultivation rather than external modification. His critique of ignorance and his emphasis on moral evolution present a human-centric but non-anthropocentric alternative to the potential dehumanization inherent in radical transhumanist agendas.

Âşık Veysel'in Şiirinde Felsefe: Anadolu Hümanizmi ve Transhümanizm

Giriş

Şiirsel Dilin Felsefi İnşası ve Ozan-Filozof Tipolojisi

Felsefe, tarihsel süreç içerisinde kavramlar aracılığıyla varlığı kategorize etme ve anlamlandırma çabası olarak tanımlanmıştır. Ancak felsefenin analitik ve rasyonel dili, kimi zaman yaşamın devingenliğini ve varoluşun trajik boyutunu anlatmakta yetersiz kalır. Bu noktada şair, filozofun kavramlarla inşa ettiği sistemi imgeler ve dizelerle yeniden kurar. Martin Heidegger'in (1971, s. 74-75) şöyle der: "Şiir "hakikatin kendisini bir eser içinde konumlandırmasıdır." Türk düşünce geleneğinde bu konumlandırma, özellikle "ozan" figürü üzerinden gerçekleşir. Âşık Veysel, bu geleneğin 20. yüzyıldaki en özgün temsilcisi olarak, sadece duygu dünyasını yansıtan bir şair değil, aynı zamanda varlık, bilgi, ahlak ve toplum üzerine tutarlı bir felsefi sistem sunan bir "ozan-filozof"tur.

Âşık Veysel'in felsefesini anlamak için kullanılan "hümanizm" ve "aydınlanma" kavramları, Türkiye'deki entelektüel düzlemde çoğu zaman Batılı literatürdeki teknik anlamlarından koparılarak, basit bir "insancıllık" veya "modernleşme" anlamında kullanılmaktadır. Oysa klasik hümanizm ve aydınlanma, insanı evrenin mutlak efendisi (öznesi) kılan, doğayı ve "öteki"yi ise nesneleştiren hiyerarşik bir sistemdir. Bu çalışma, Veysel'in "Anadolu Hümanizmi"nin aslında bu hiyerarşiyi kıran, insanı toprakla ve kozmosla eşitleyen "posthümanist" bir açılıma sahip olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca ozanın Cumhuriyet projesine olan bağlılığı, Avrupa-merkezci bir taklitçilik değil; aksine aydınlanmanın evrensel değerlerini yerli bir dille yeniden üreten "post-kolonyal" bir meydan okuma olarak analiz edilecektir.

Çalışmanın Problemi

Âşık Veysel'in mirasının sıklıkla sadece geleneksel bir folklorik unsur veya halk müziği pratiği olarak sınırlandırılması, onun şiirlerinde saklı olan tutarlı ve sofistike felsefi sistemin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Mevcut literatürde "Anadolu Hümanizması" olarak adlandırılan bu yaklaşımın, Batı merkezli Aydınlanma Hümanizmi ile kavramsal olarak karıştırılması ve aralarındaki ontolojik farkın netleştirilmemesi temel bir sorundur. İnsanı doğanın efendisi kılan hiyerarşik hümanist model ile Veysel'in toprakla kurduğu yatay ve eşitlikçi ilişki arasındaki bu uyuşmazlık, ozanın düşünce dünyasının çağdaş felsefi akımlar (Posthümanizm, Transhümanizm) içindeki yerinin doğru tayin edilmesini engellemektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Âşık Veysel'in dünya görüşünü modern ve çağdaş felsefi paradigmalar ışığında yeniden değerlendirmek ve onun "Anadolu Hümanizması" olarak bilinen düşünce sisteminin özünde "Posthümanist" ve "Post-kolonyal" bir karakter taşıdığını kanıtlamaktır. Araştırma, Veysel'in şiirlerindeki insan-doğa ilişkisini, klasik Avrupa merkezli hümanizmin antroposentrik (insan merkezli) hiyerarşisinden ayırmayı ve ozanın "Kara Toprak" üzerinden sunduğu çevremerkezli vizyonun küresel felsefi tartışmalara sunduğu özgün katkıyı ortaya koymayı hedeflemektedir. Ayrıca, biyolojik eksikliklerin teknolojik artırımı (Transhümanizm) ile Veysel'in önerdiği manevi olgunlaşma (gönül gözü) arasındaki farkı belirginleştirerek, yerli bir düşünce modelinin imkanlarını tartışmaya açmaktır.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından literatür taraması, karşılaştırmalı analiz ve tematik metin analizi yöntemleri kullanılmaktadır. Teorik çerçeve, Donna Haraway, Rosi Braidotti ve N. Katherine Hayles

gibi isimlerin "Posthümanizm" kuramları ile Gayatri Spivak ve Homi Bhabha gibi düşünürlerin "Post-kolonyal" teorileri üzerine inşa edilmiştir. Âşık Veysel'in şiirleri, özellikle "Kara Toprak" örneği üzerinden, bu kuramsal kavramlar aracılığıyla ontolojik bir analize tabi tutulmuştur. Çalışmada, Batı merkezli modernleşme projeleri ile Anadolu'nun kadim "irfan" geleneğinin sentezi, "üçüncü alan" ve "melezlik" kavramları üzerinden diyalektik bir yöntemle incelenmiştir.

Kavramsal Ayrışma: Hümanizm, Transhümanizm ve Posthümanizmin Sınırları

Âşık Veysel felsefesini doğru bir zemine oturtmak için, güncel felsefi literatürdeki üç temel kavramın sınırlarını netleştirmek gerekir. Bu kavramlar arasında bir karışıklık söz konusudur ve bu karışıklık, metnin karşı çıktığı transhümanizm ile savunduğu hümanizm arasındaki ince çizgiyi belirsizleştirebilir.

Klasik Hümanizm: Hiyerarşik ve Dışlayıcı Öznenin İnşası

Rönesans ve modernite ile şekillenen klasik hümanizm, insanı "rasyonel bir özne" olarak varlığın merkezine koyar. Bu anlayışa göre insan, aklı sayesinde doğaya hükmetme hakkına sahiptir. Ancak bu "insan" tanımı tarihsel olarak oldukça dardır. Braidotti (2013:24-27), bu tanımın aslında beyaz, Avrupalı, erkek ve mülk sahibi özneyi temsil ettiğini; bunun dışındaki unsurları (kadın, doğa, sömürgeleştirilmiş halklar) ikincil kıldığını savunur. Hümanizm, bir statü ve hiyerarşi dayatarak toplumsal iş bölümünde eşitsizliği rasyonalize eder. Veysel'in "Anadolu Hümanizmi", Batı'daki bu sınıfsal ve ırksal hiyerarşiyi toprağın eşitlikçi düzleminde eriten bir karakter taşır.

Transhümanizm: Aydınlanmanın Teknolojik Tanrılaştırma Projesi

Transhümanizm (H+), hümanist idealleri teknolojik bir radikalizme taşır. Kurzweil (2005) ve Bostrom (2005) gibi isimlerin savunduğu bu akım; genetik mühendisliği, sibernetik ve yapay zekâ aracılığıyla insanın biyolojik sınırlarını (ölüm, yaşlılık, hastalık) aşmayı hedefler. Transhümanizm, aydınlanmanın "insanı tanrılaştırma" niyetinin teknolojik bir uzantısıdır. Ancak bu durum, teknolojiye sahip olanlar ve olmayanlar arasında yeni bir biyolojik hiyerarşi (öjenik) yaratma riskini taşır. Dolayısıyla transhümanizm, eşitliğe değil, "artırılmış" (augmented) bir üstünlüğe dayanır. Bu yönüyle transhümanizm, Veysel'in savunduğu "toprak önünde eşitlik" ilkesinin tam antitezidir.

Posthümanizm: Melezlik, Eşitlik ve Kozmopolitanizm

Posthümanizm ise hem hümanizmin hem de transhümanizmin insan-merkezci (anthropocentric) yapısına kökten karşı çıkar. Donna Haraway (1991, s. 150-153), Rosi Braidotti (2013, s. 60-67) ve N. Katherine Hayles (1999, s. 283-291) gibi kuramcıların geliştirdiği bu literatür; insanın doğanın, teknolojinin ve diğer türlerin üzerinde bir efendi olmadığını, aksine onlarla melez bir bütünlük (symbiosis) içinde olduğunu savunur. Posthümanizm hiyerarşiyi reddeder; insanı diğer varlıklarla yatay bir düzlemde eşitler. Âşık Veysel'in "toprak" metafiziği ve "insanlık" vurgusu, tam da bu eşitlikçi posthümanist zemine tekabül eder. Veysel'in kozmopolitan insanı, Haraway'in cyborg'u gibi sınırları aşmış, melez ve hiyerarşisiz bir öznedir.

Toprak Ontolojisi: İnsan-dışı Öznelik ve "Sadık Yar" Kavramı

Veysel'in felsefi sisteminin ontolojik temeli topraktır. "Kara Toprak" şiiri, ozanın klasik mülkiyet anlayışını ve insanın doğa üzerindeki egemenlik iddiasını sarsan en önemli metnidir. Bu bölüm, şiiri kıta bazlı bir derinlikle analiz ederek posthümanist literatüre bağlayacaktır.

"Karnın yardım kazmayınan belinen / Yüzün yırttım tırnağınan elinen / Yine beni karşıladı gülünen / Benim sâdık yârim kara topraktır."

Bu dizelerdeki ilişki, posthümanist literatürde vurgulanan "insan-dışı öznelik/Faillik" (non-human agency) kavramının şiirsel bir ifadesidir (Braidotti, 2019). Batılı hümanist felsefede toprak, fethedilmesi ve sömürülmesi gereken pasif bir nesnedir. Veysel'de ise toprak, insanın şiddetine (yarılmak, yırtılmak) rağmen "gül" ile cevap veren, aktif, kurucu ve affedici bir "yâr" (eş/eşdeğer) olarak konumlandırılır. İnsan ile toprak arasındaki bu ilişki bir efendi-köle ilişkisi değil, yatay bir dostluk ilişkisidir.

"İşkence yaptıkça bana gülerdi / Bunda yalan yoktur herkes de gördü / Bir çekirdek verdim dört bostan verdi / Benim sadık yârim kara topraktır."

Burada Veysel, toprağın "cömertliğini" bir tür üretim hiyerarşisi olarak değil, "karşılıklılık" (reciprocity) ilkesi olarak sunar. Toprak, insanın verdiği küçücük bir parçayı (çekirdek) katlayarak geri verirken, insanın doğaya olan ontolojik borcunu hatırlatır. Bu anlayış, doğayı "nesne" (object) olarak gören hümanist yaklaşımdan, doğayı "özne/fail" (agent) olarak gören posthümanist yaklaşıma köktenci bir geçiştir.

Aydınlanmanın Yerelleşmesi ve Melez Modernite

Batı aydınlanması, "evrensellik" iddiasıyla diğer kültürleri sömürgeleştirirken; Cumhuriyet aydınlanması, bu evrensel değerleri (akıl, bilim, laiklik) Anadolu'nun yerel bilgeliğiyle (irfan, ozanlık geleneği) sentezlemeye çalışmıştır. Âşık Veysel'in Köy Enstitüleri'nde saz eğitmenliği yapması, bu sentezin somut bir örneğidir. O, aydınlanmayı bir "Avrupa kopyası" olarak değil; halkın kendi öz değerleriyle (toprak, üretim, saz) uyandırdığı bir bilinçlenme süreci olarak yaşamıştır. Bu durum, Mignolo'nun (2011) bahsettiği "de-kolonyal seçenek" ile paralellik gösterir: Batı'nın araçlarını (akıl, modernite) kullanarak, Batı'nın hegemonik üstünlüğüne karşı yerli ve güçlü bir duruş sergilemenin somut bir örneğini ortaya koymak demektir.

Maduniyetten Özneliğe: Spivak ve Veysel

Post-kolonyal kuramın temel sorularından biri olan "Madun konuşabilir mi?" (Spivak, 1988), Âşık Veysel bağlamında yeni bir boyut kazanır. Veysel; hem bir köylü, hem görme engelli hem de periferide yaşayan bir figür olarak "madun"un (subaltern) tam kendisidir. Ancak o, sessiz kalmak yerine Cumhuriyet'in açtığı kamusal alanda sazıyla ve sözüyle konuşarak; merkezin (elitlerin) dilini değil, halkın ve toprağın felsefesini merkeze taşımıştır. Veysel'in "konuşması", aydınlanmanın sadece kentli ve elit kesime ait olmadığını kanıtlayan bir öznellik inşasıdır. Cumhuriyet projesi, Veysel gibi bir "madun"u felsefi bir otoriteye dönüştürerek aydınlanmanın Avrupa-merkezci sınırlarını parçalamıştır.

Transhümanist "Artırma"ya Karşı Tinsel/Manevi "İnsanın Artırılması"

Transhümanizm, teknoloji aracılığıyla "artırılmış insan" (augmented human) yaratmayı hedefler. Veysel'in felsefesi ise bu fiziksel artırma projesinin karşısına, manevi ve etik bir "artırma" (olgunlaşma) koyar.

Bedensel Sınırlılık ve Gönül Gözü: Bir Posthümanist Algı

Transhümanist bir perspektiften körlük, "teknolojik müdahale" ile giderilmesi gereken bir kusurdur. Ancak Veysel için körlük (âmâlık), dış dünyanın aldatıcı görselliğinden kurtulup varlığın özüne (hakikate) yönelmenin bir imkânıdır. "Dünyaya gelmemde maksat ne idi / Bir sadık dost bulup anmak içindir" dizelerinde görüldüğü üzere; Veysel, varoluşsal "artırma"yı biyolojik mükemmellikte değil, etik ve ruhsal derinlikte (dostluk, vefa, ilim) bulur. Bu, Sandel'in (2007) belirttiği "mükemmellik kibrine karşı etik" duruşun ozanlık geleneğindeki karşılığıdır. Veysel'in körlüğü, onun posthümanist algısını keskinleştirmiş; insanı sadece eti ve kemiğiyle değil, kozmik bir bütünün parçası olarak görmesini sağlamıştır.

Teknolojik Narsisizme Karşı Kozmopolitan Tevazu

Transhümanizm narsisistik bir ölümsüzlük peşindeyken; Veysel, ölümlülüğü insanı doğayla eşitleyen ve kibrini kıran bir unsur olarak selamlar. Onun milliyetçiliği de bu noktada transhümanist milliyetçilikten (teknolojik üstünlük yarışı) ayrılır. Veysel'in milliyetçiliği, "aynı toprağın çocukları" olma bilincine dayanır. Bu bilinç, etnik üstünlük iddialarını reddeden, Haraway'in (1991) bahsettiği "yoldaş türler" (companion species) anlayışına yakın, kapsayıcı bir kozmopolitanizmdir. Bu kozmopolitanizm, hümanizmin dayattığı statü hiyerarşilerini yıkarak "herkesi bir" gören yatay bir toplum modeli sunar.

Saz-Beden Bütünlüğü: Bir Posthümanist Protez Analizi

Veysel'in sazı (bağlaması) ile kurduğu ilişki, çağdaş "saybörg felsefesi" (cyborg philosophy) için eşsiz bir veridir. Haraway (1991), teknolojinin bedenin bir uzantısı haline geldiği bir dünyada, insan ile makine arasındaki sınırın kalmadığını savunur. Veysel için saz, sadece bir müzik aleti değil; onun dünyayı algılayan, dış dünya ile iletişim kuran ve hakikati seslendiren "posthümanist bir uzvudur".

"Sazım sana söylüyorum hatırla / Beraber gezdik bunca yıl dağlarda"

Saz, Veysel'in görmeyen gözlerinin yerine geçen, onun dünyadaki varlığını "artıran" bir teknolojidir. Ancak bu teknoloji, transhümanizmin insanı nesneleştiren soğuk mekaniğinden farklı olarak; insan ile nesne (enstrüman) arasında duygusal ve etik bir yoldaşlık kurar. Bu durum, posthümanizmin "insan-makine melezliği"nin duygu ve kültürle harmanlanmış yerli bir versiyonudur. Veysel'in sazı, onun insanın manevi/tinsel artırılış projesinin temel aracıdır; saz tınladığında, ozan biyolojik sınırlarını aşarak evrensel bir tınıya dönüşür.

Tartışma: Anadolu Hümanizminin Kozmopolitan ve Melez Doğası

"Kozmopolitan veya melez insan" figürü, Âşık Veysel'in "insanlık" tanımında tam karşılığını bulur. Veysel, hümanizmin Batı'da önce cinsiyetlere, sonra ırklara ve sınıflara ayırdığı insan modeline karşı; Anadolu'nun "vahdet-i vücut" (varlığın birliği) geleneğinden beslenen yatay bir eşitlik önerir.

Mezhepsel Hiyerarşilerin Reddi ve Yatay Eşitlik

Veysel'in şiirlerinde Alevi-Sünni, Türk-Kürt gibi ayrımlar, sömürgeci aklın veya seçkinci hümanizmin dayattığı statü hiyerarşileri olarak görülür ve reddedilir:

"Kürd'ü Türk'ü ve Çerkes'i / Hep Adem'in oğlu kızı / Beraberce şehit gazi / Yanlış var mı ve neresi?"

Bu dize, posthümanizmin türler ve kategoriler arası sınırları muğlaklaştıran mantığıyla örtüşür. Veysel için "insan", sabit ve hiyerarşik bir kategori değil; sürekli "oluş" halinde olan, toprağa ve diğer insanlara karşı sorumlu bir melez öznedir. Onun hümanizmi, "ötekini" dışlayan değil, "ötekini" kendinde bulan bir derinliğe sahiptir. Bu anlamda insan, "olmuş bitmiş" bir varlık değil, "olmakta olan ve oluş halindeki bir varoluş"un ifadesidir.

Şathiyeler: Aydınlanmacı Aklın Metafizik Sorgulaması

Veysel'in Tanrı ile girdiği samimi ve sorgulayıcı diyaloglar (şathiyeler), onun eleştirel aklının bir göstergesidir. "Cehennem var da senin / Şeytanı niçin yakmadın?" dizeleri, dogmatik inanca karşı aydınlanmacı bir sorgulamanın ifadesidir. Ancak bu sorgulama, Batılı aydınlanmanın yaptığı gibi metafiziği tamamen dışlamaz; aksine onu insanileştirir ve posthümanist bir "içkinlik" düzlemine çeker. Tanrı gökyüzünde bir hükümdar değil, topraktaki çiçekte, insandaki gönülde tecelli eden bir "yâr"dir.

Cumhuriyet Projesi: Avrupa-Merkezci Aydınlanmaya Bir "Kontra" Duruş

Âşık Veysel, Cumhuriyet'in sadece bir siyasi rejim değil, aynı zamanda Avrupa-merkezli aydınlanmanın dışında bir "alternatif modernite" yaratma çabası olduğunu kanıtlar. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk, 29 Ekim 1933 tarihinde Ankara Hipodrumu'nda Cumhuriyet'in 10. Yıl kutlamalarında Onuncu Yıl Nutku'nda "Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız" derken, yerelden evrensele uzanan bu ve benzeri sözleriyle, alternatif modernitenin ilk işaretini bizzat vermiştir. Onun milliyetçiliği, ırkçı bir hümanizmden ziyade; toprağa, emeğe ve kültüre dayalı post-kolonyal bir "direniş ve inşa" pratiğidir. Veysel, Cumhuriyet'in "hümanizm"ini; Batı'nın sömürgeci hiyerarşilerinden arındırarak, Anadolu'nun kadim eşitlikçi değerleriyle yeniden tanımlamıştır. Bu yönüyle o, Bhabha'nın (1994) bahsettiği "üçüncü mekân"ın (third space) ozanıdır: Ne tam geleneksel ne tam Batılı; her ikisini de aşan melez bir aydınlık demektir. Bu aydınlık, Avrupa-merkezciliğe meydan okuyan post-kolonyal bir tecrübenin estetik sonucudur.

Sonuç

Âşık Veysel'in şiirlerinde somutlaşan felsefi sistem, günümüzün teknolojik ve ekolojik krizleri karşısında güçlü bir etik alternatif sunmaktadır. Makalenin başlangıcından bu yana tartışıldığı üzere; Veysel'in "Anadolu Hümanizmi", klasik hümanizmin kibrini toprakla, transhümanizmin teknolojik seçkinciliğini manevi olgunlaşmayla ve Avrupa-merkezci aydınlanmayı post-kolonyal bir yerlilikle aşmıştır.

O, Haraway, Braidotti ve Hayles gibi modern posthümanistlerin metinlerinde aradığı "hiyerarşisiz, doğayla barışık ve melez insan" modelini; Anadolu'nun bağrından, sazının tınısından ve "kara toprağın" sadakatinden yola çıkarak çoktan inşa etmiştir. Veysel'in sesi, teknolojinin insanı unutturduğu "post-human" çağda; aslında "insan ötesi" olmanın, tanrılaşmak değil, toprağın bir zerresi olduğunun bilincine varmak olduğunu fısıldamaktadır.

Batı'nın akademik ve Anadolu'nun sanatsal geleneği içerisinde Âşık Veysel'i yeniden okumak; müziğin sadece bir form değil, aynı zamanda varoluşun en derin felsefi manifestosu olduğunu kavramak anlamına gelmektedir. Veysel'in projesi, geleceğin dünyasında "insan" kalmanın ancak toprağa, emeğe ve insanların birbirlerine duyduğu posthümanist bir yoldaşlıkla mümkün olacağını göstermektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri / Author Details
Şahin Filiz
[1] Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Antalya, Türkiye
0000-0001-5502-0349 sfiliz @akdeniz.edu.tr

Kaynakça | References

Ahıska, M. (2010). *Occidentalism in Turkey: Questions of modernity and National Identity in Turkish Broadcasting*. I.B. Tauris.

Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.

Bostrom, N. (2005). A history of transhumanist thought. *Journal of Evolution and Technology*, *14*(1), 1-25.

Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Polity Press.

Braidotti, R. (2019). *Posthuman Knowledge*. Polity Press.

Erhat, A. (2019). *Mavi Anadolu*. Can Yayınları.

Fukuyama, F. (2002). *Our posthuman future: Consequences of the biotechnology revolution*. Farrar, Straus and Giroux.

Habermas, J. (2003). *The future of human nature*. Polity Press.

Haraway, D. J. (1991). *Simians, cyborgs, and women: The reinvention of nature*. Routledge.

Hayles, N. K. (1999). *How we became posthuman: Virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics*. University of Chicago Press.

Heidegger, M. (1971). *Poetry, Language, Thought* (A. Hofstadter, Trans.). Harper & Row.

Kaya, D. (2004). *Âşık Veysel: Hayatı ve şiirleri*. Akçağ Yayınları.

Kurzweil, R. (2005). *The singularity is near: When humans transcend biology*. Viking.

Latour, B. (1993). *We have never been modern* (C. Porter, Trans.). Harvard University Press.

Mignolo, W. D. (2011). *The darker side of Western modernity: Global futures, decolonial options*. Duke University Press.

Özdemir, A. (2013). *İki kapılı handa Âşık Veysel*. Sivas Platformu Yayınları.

Robinson, D. N. (2020). *Psikolojinin felsefi tarihi*. Doğu Batı Yayınları.

Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.

Sandel, M. J. (2007). *The case against perfection: Ethics in the age of genetic engineering*. Belknap Press.

Spivak, G. C. (1988). Can the subaltern speak? In C. Nelson & L. Grossberg (Eds.), *Marxism and the Interpretation of Culture*. Macmillan.

Ülken, H. Z. (1966). *Türkiye'de çağdaş düşünce tarihi*. Selçuk Yayınları.

Wolfe, C. (2010). *What is Posthumanism?* University of Minnesota Press.

Zekiyan, B. (2005). *Hümanizm (insancılık) düşünsel içlem ve tarihsel kökenleri*. İnkılap Yayınları.